

СТАТИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ВЫДЕЛЕНИЮ КЛЮЧЕВЫХ СЛОВ В СЕМАНТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

На данном этапе развития лингвистической науки при всем разнообразии спектра исследовательских интересов наиболее интенсивно разрабатывается когнитивно-дискурсивная проблематика лексического значения. Актуальность семантических исследований подкрепляется интегрированным подходом к их проведению: лексическое значение языковых и речевых единиц в силу своей сложности и многогранности определяет обилие лингвистических концепций и методов анализа. Как отмечает Н.Д. Арутюнова, лингвистика конца XX в. освоила все возможные подходы к своему предмету — исторический и сравнительно-исторический, синхронный и сутобо формальный, семантический и семиологический, функциональный и типологический, ареальный и контрастивный, психологический и когнитивный, социальный и культурологический, структурный и прагматический, информационный и логический, статистический и компьютерный.

Объектом нашего исследования является лексическая семантика ключевых существительных в научно-публицистическом дискурсе. Выявление закономерностей модификации лексического значения в научно-публицистических текстах разной тематической направленности поможет приблизиться к разрешению проблемы взаимоотношения семантики лексических единиц в статике (в системе языка) и в динамике (в дискурсе).

С точки зрения интегрированного подхода к решению задач нашего исследования целесообразным представляется обращение к разработкам в сфере компьютерной лингвистики. Цель применения знаний из данной области объясняется необходимостью оптимального решения проблемы отбора лексического материала для проводимого исследования. Интроспективный подход к отбору ключевых существительных научно-публицистических текстов на основе интуиции обнаружил себя как прием, пригодный для небольшого объема исследуемого материала и абсолютно неприемлемый для обработки массивов текстов в масштабе дискурса. Для создания корпуса ключевых существительных исследуемого типа дискурса и интенсификации процесса обработки текстов А.В. Зубов предлагает использовать следующую формулу определения коэффициента важности лексемы в анализируемом тексте:

$$K = (F \cdot M) / (N \cdot n),$$

где F — абсолютная частота слова в тексте, M — число абзацев, в которых встретилось слово, N — общее число слов в тексте, n — общее число абзацев в тексте.

Н.А. Купина, К.Г. Попов, В.Н. Ерохин и ряд других принимают частотность лексических единиц за оптимальное основание для вычленения ключевых слов, аргументируя свою позицию тем, что такой формальный признак не связан напрямую со структурой текста. Данный подход к выделению слова как ключевого позволяет сосредоточиться на лексической единице как составляющей дискурса, а не только текста. С точ-

ки зрэння Т.А. Дэйка, найбольш частотныя (як і маркіравана адзіначныя) лексемы несут асобную інфармацыйную нагрузку ў дыскурсе. Гэта нагрузка выражаецца ў яе удельным весе ў семантыка-інфармацыйным прастранстве тэкстаў як адрэзкаў дыскурса. Найбольш частотныя словы як ключевыя суміруюць сэнс цэлага тэкста.

Прымяненне такога метада пры адборы ключевых існуючых навука-публіцыстычных тэкстаў дазволіць атрымаць рэпрэзентатывныя вынікі, раскрываючы заканамернасці існуючых у межах вызначанага тыпу дыскурса мадыфікацыйных працэсаў лексічнай семантыкі.

*В.Г. Наталевіч, М.У. Юнаш
БДЭУ (Мінск)*

АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ БЕЛАРУСКАЙ ЛЕКСІКАГРАФІІ: НЕКАТОРЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ВУЧЭБНАГА СЛОЎНІКА

Галоўным прызначэннем вучэбнага слоўніка з'яўляецца навучанне мове. Тэрмін «вучэбны» адносна слоўніка ўжываецца ў навуковай літаратуры з наступнымі значэннямі: 1) як абазначэнне любога тыпу слоўніка, прызначанага для навучання, — самастойнага (тлумачальнага, перакладнага, тэматычнага, спалучальнасці слоў, словаўтваральнага і інш.) або дапаможнага (складаная частка падручніка, вучэбнага дапаможніка і інш.), 2) як назва своеасаблівага «падручніка лексікі», у якім кожнаму слову даваліся б яго граматычныя і стылістычныя характарыстыкі, дакладнае тлумачэнне, адзначаліся б асноўныя парадыгматычныя характарыстыкі (сувязь з тэматычна роднаснымі словамі, сінонімы, антонімы, словаўтваральныя рады і інш.) і асноўныя правілы ўжывання гэтага слова ў маўленні, г.зн. сінтаксматычныя ўласцівасці слова, правілы яго граматычнай і лексічнай спалучальнасці з іншымі словамі.

Як вызначае А.Я. Супрун, задача вучэбнага слоўніка, у адрозненне ад задачы традыцыйнага даведнікавага слоўніка, заключаецца не ў тым, каб даць аднолькавыя даведкі па ўсіх словах, а ў тым, каб даць неабходныя звесткі па неабходных словах. Такім чынам, вучэбны слоўнік павінен вызначацца высокай ступенню выбіральнасці — ад словаспіса да вар'іравання набору звестак, якія даюцца пра розныя словы. Ён павінен мэтанакіравана вучыць таму, што неабходна.

Спецыфіка вучэбнага слоўніка заключаецца перш за ўсё ў адборы моўнага матэрыялу, што адбываецца ўжо на этапе складання зыходнага спіса апорных адзінак для далейшага лексікаграфічнага апісання. Словаспіс слоўніка павінен мець мінімальна-дастатковы характар, што можа быць дасягнута шляхам строгага ўліку квантыватывных параметраў слоў у іх асноўных значэннях, граматычных форм і сінтаксічных канструкцый, адбору тэматычна найбольш істотных слоў і словазлучэнняў.

Той факт, што любы вучэбны слоўнік уяўляе сабой вынік мэтанакіраванага адбору, з'яўляецца лексічным мінімумам у шырокім разуменні, змяшчае ў сабе дыялектычную супярэчнасць. З аднаго боку, такі слоўнік павінен у пэўнай ступені пакрываць усе тэксты зададзенага профілю і некаторыя цяжкасці, суаднесеныя з дадзеным этапам вучэння.

БДЭУ Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. Бібліятэка кан-

БГЭУ Беларуский государственный экономический университет. Библиотека.

BSEU Belarus State Economic University. Library.

<http://www.bseu.by>

elib@bseu.by